

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

חייב הצנעת אפר פרה "למשמרת"

יפלפל במה שהביא הרמב"ם בספר הלכותיו פירוט כל פרות שנעשו מימות עולם ועד מקדש העתיד דלכאורה אין בזה דין / יסיק דיש בזה חיזוק והבהרת הגדר ההלכתי דחייב הצנעת האפר "למשמרת"

דוגמתו בשאר מקומות שמזכיר ביאת המשיח בס' היד, כולל המקומות שבהם עיקר מקומו – בהל' תשובה והל' מלכים).

והנראה בזה בהקדים השינוי בין המשנה לרמב"ם, דבמשנה בא הדבר גבי הדין הנידון בפרקין דהשורף את הפרה מפרישין אותו ז' ימים מביתו שלא ייטמא, ומזין עליו מאפר כל הפרות שנעשו קודם לפרה זו כו', ובהמשך לזה איתא במשנתנו "לא מצאו משבע עושין משש וכו'", ובהמשך הדברים נאמר "ומי עשאו הראשונה עשה משה כו'" ואזיל ומפרט כל פרות שנעשו; אולם הרמב"ם הביא ענין זה בהמשך לדין אחר (דלהלן בפרקין דפרה) – "ושלשה חלקים היו חולקין את כל אפרה, אחד ניתן בחיל ואחד בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות, זה שמתחלק לכל המשמרות היו הכהנים מקדשין ממנו וזה שניתן בהר המשחה

כתב הרמב"ם ספ"ג מהלכות פרה אדומה "ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה ראשונה עשה משה רבינו שנייה עשה עזרא ושבע מעזרא עד חורבן הבית והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכ"ר". ומקורו במתני' דפרה פ"ג מ"ה, דאיפליגו תנאי במנין הפרות האדומות שנעשו עד חורבן בית שני – אם שבע או תשע (ונתבאר במשנה שם "מי עשאו"), ופסק כדעת חכמים שהיו תשע. וצע"ק למאי הלכתא, ומאי דהוה הוה, והרמב"ם כידוע לא בא בספרו אלא להלכה. וגם מה ראה להוסיף על חז"ל "והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכ"ר" (ויל"ע במדרשי חז"ל מאין מקורו), ואף את"ל שדרכו לכלול גם הלכתא למשיחא, להלן ית' דניכר שנתכוון ליותר מזה ממה שטרח להוסיף במילי דהלכתא בקשת תפלה "מהרה יגלה אכ"ר" (מה שלא מצינו

(עיין במפרשי המשנה וכן בפיהמ"ש להרמב"ם בסוף פרקין. רש"י יומא ד, רע"א. והאריך בכ"ז הרי"ף פערלא שם. ויצוין שבספר היד בהל' פרה אדומה ובהל' עבודת יוהכ"פ לא הזכיר הרמב"ם כזאת, שההזאה היא מן המוצנע בחיל. ועיי"ע רש"י על התורה פרשתנו יט, ט. תוס' יו"ט פרה בסוף פרקין. ספר השיחות תשמ"ט חלק א עמ' 343 בשולי הגליון); מיהו לא זהו עצמיות ענין "למשמרת", שפירושו חיוב בעצם קיומו של האפר (באופן ד"מוכן" לשימוש). בסגנון אחר ובעומק יותר: תוכן החיוב של "למשמרת" הוא חיוב בלתי שיהי תמיד קיים בעולם אפר "מוכן ומוצנע", ובלשון הרס"ג בספר מצוותיו (שם) "ופרה למשמרת בתדר" [שהרי זהו משמעות המושג והתוכן ד"למשמרת", שהדבר משומר באופן שהוא קיים תמיד], ונמצא ש"למשמרת" אינו (רק) חיוב נפרד על כל פרה שיש להצניע חלק מאפרה למשמרת (ע"ד ב' החלקים האחרים הנלקחים ממנו) אלא זהו (גם) חיוב כללי ותמידי שלעולם צריך להיות אפר פרה המוצנע "למשמרת" [ועפ"ז נמצא שלענין חיוב זה הו"ו כל יי הפרות כמו חפצא אחד, כי על ידי כולן יחד מתקיים חיוב אחד ד"למשמרת" תמיד. ובזה יש להמתיק עומק ענין הדין דהכהן השורף מזין עליו "מכל חטאות שהיו שם" גם יחד].

ומעתה אפ"ל דהוא הוא הגדר להלכתא שביקש הרמב"ם להשמיענו בפירוט כל הפרות שנעשו מימות עולם, דבזה הביא חיזוק לדין התמידי דלמשמרת שהזכיר לפנ"ז, דאשכחן שחיוב זה קויים במשך כל הדורות, ואכן אפר פרה הי' קיים

היו ישראל מזין ממנו וזה שניתן בחיל היה מוכן ומוצנע שנאמר [בפרשתנו] והיתה לעדת בני ישראל למשמרת מלמד שמצניעין ממנו, וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפים בחיל", ובהמשך לזה פירט ע"י מי נעשו הפרות כו'.

והרי חילוק מהותי יש כאן, דבמשנה בא הדבר לענין עשיית הפרות לשם השימוש באפרן לטהרה (שבכלל זה היא ההזאה על הכהן השורף את הפרה החדשה המדוברת כאן); משא"כ הרמב"ם הביאו גבי חיוב הצנעת אפרן למשמרת. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, דדין למשמרת אינו רק שמירה לשם שימוש, שיהי מוכן להזאה עתידית, אלא עיקר ענינו הוא כשמו - שהאפר יהיה מוצנע למשמרת, היינו דחיוב זה אינו סניף במצות הזאת פרה אדומה אלא דין מיוחד בפ"ע (עיין ביאור הרי"ף פערלא על סהמ"צ להרס"ג, פרשה מה).

פירוש, דאמנם גם ענין זה - צורך השימוש באפר, שיהי תמיד אפר שאפשר להזות ממנו - נכלל אף הוא בחובת הצנעה למשמרת, וכדיוק לשון הרמב"ם "מוכן ומוצנע" (ועיין לשונו בסהמ"צ מ"ע ק"ג ובמנין המצוות דריש ספר היד, גבי כללות מצות פרה אדומה, שתוכן המצוה דעשיית פרה הוא שנצטוונו שיהי אפר "מזומן" לטהרת טמאים כו'), והרי מאפר מוצנע זה היזו על השורף כמבואר במשנה כנ"ל (והביאו הרמב"ם לעיל פ"ב ה"ו), וכן הזאה שהיו מזין מן האפר על כה"ג לפני יוה"כ (עיין במשנה שם בריש הפרק וביומא ח, א) מצינו דהיו מזין אותו מאפר המוצנע למשמרת

מוצנע ומשומר יש חסרון ב(שלימות) קיום הציווי שצריך להיות תמיד אפר פרה "למשמרת" ונע"פ הנ"ל דכולהו פרות חפצא אחד הן בענין זה, נמצא דהדבר מחסיר ב"למשמרת" דכל הפרות הקודמות].

ויש להוסיף עוד בזה, דהנה סו"ס הלשון "מהרה יגלה אבי"ר" תפלה ובקשה היא, ולא נתחוויר לגמרי מה מקום לסגנון זה בספר הלכות; ועכצ"ל דבהך גופא השמיענו הלכה (כידוע דרכו להשמיע הלכות גם ברמז ודיוק לשון, ובפרט כשמחדש על הש"ס), והוא, דבחיוב האמונה במשיח פסק בהל' מלכים רפי"א "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו . . . הוא כופר . . . בתורה ובמשה רבינו". היינו דמלבד האמונה יש גם חיוב בפ"ע ל"חכות, ואף הוא כמו חיוב האמונה – חיוב תמידי הוא, והנה "מחכה" פירושו הרגש בלב (ולא ידיעה בעלמא), ודבר זה בא רק כאשר מרגיש שביאת משיח חסרה לו, אשר עי"ז בכל עת שמזכיר אודות משיח א"א לו להתייחס בשוויון נפש ומתעורר ברגשי צפי', וממילא נכנס בכלל "צרכיו" וחייב להתפלל שיהי' הדבר בהקדם האפשרי (כי דין תפלה הוא שאילת צרכיו, ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב-ד). ושיעור זה השמיענו הרמב"ם כשהכניס במילותיו בפירוש תפלה ובקשה זו, בהדגשת "מהרה", ודוקא היכא שנזכרה ביאת המשיח שלא במקומה, בהלכות פרה אדומה – ללמדנו שיעור חיוב "מחכה לביאתו" [ואחר שהשמיענו דין זה לא הוצרך שוב לפרש תפלה זו בתוך מילות ספר היד בשאר מקומות שהזכיר ביאת המשיח].

תמיד מאז הציווי, כהדגשת לשונו (שלא רק פירט עשיות שהיו במשך הזמנים, אלא הדגיש דהעשיות היו) "משנצטור במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה", ברציפות כל הזמנים, שתמיד הי' אפר קיים למשמרת.

ויע"ד משנ"ת במק"א בדברי הרמב"ם ריש הלכות בית הבחירה שפירט אודות "משכן שעשה משה רבינו" ופרטי ההשתלשלות כל המשכנות שהיו עד המקדש בירושלים, ולכאורה לית בזה הלכתא מאז שנקבע מקום הבנין בירושלים, ומאי דהוה הוה; ונתבאר שי"ל דס"ל שהציווי על בנין בית המקדש ילפינן ממקרא ד"ועשו לי מקדש" שנצטור במדבר (ולא מפסוקי פ' ראה גבי המקום אשר יבחר בארץ ישראל כו'. עיין השקנ"ט בכ"ז בנו"כ הרמב"ם), כי מזה עולה שהוא בגדר מצוה תמידית שישנה בכל הזמנים מאז ולעולם, וזה הדגיש בפירוט כל המשכנות, להוכיח שהיא מצוה תמידית שנתקיימה במשך כל הדורות גם לפני שבאו לירושלים].

ומאחר שהרמב"ם כלל בספרו גם הלכתא למשיחא, כנ"ל, הוצרך לבאר (לא רק איך נתקיים הציווי "עד שחרב הבית בשנייה, אלא גם) איך יתקיים הציווי בבית העתיד, "והעשירית יעשה המלך המשיח". ומעתה יתחוויר גם הטעם שהוסיף הרמב"ם "מהרה יגלה", דבזה עצמו מודגש הגדר ההלכתי הנ"ל, כי כיון שישנו חיוב תמידי שיהי' אפר פרה "למשמרת" נמצא שמצות פרה אדומה "דורשת" שגילוי המשיח יהי' מהרה ככל האפשר כדי שתתאפשר עשיית אפר הפרה, דבכל רגע ורגע שאין בשום מקום שבו נמצאים בני ישראל אפר פרה